

DOWN

AUSTRALISKA NYZEELÄNDSKA VÄNSKAPSFÖRENINGEN

WWW.AUSTRALIEN-NYAZEELAND.SE

UNDER

NR 4 / 2019

En utflykt till Cape Reinga

**NYA ZEELANDS
NORDKAP**

A WAY AWAY

*– Svenska fotografer
möter världen 1862 – 2018*

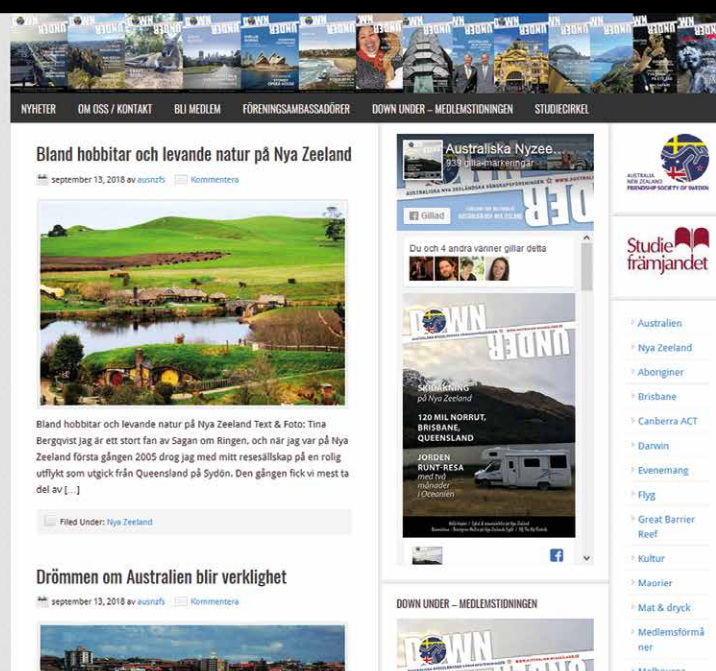
WALTZING MATILDA

Gunnedah / New Plymouth och Mt. Taranaki

Ett möte med en danska och Dinosaurer / Hur har det gått med rökningen i Australien?

Besök VÄNSKAPSFÖRENINGENS HEMSIDA

På hemsidan hittar du senaste nytt om evenemang, nyheter, medlemsförmåner och tips. Du kan läsa artiklar, reseskildringar och få information om working holiday, visum mm.

Find us on
Facebook
facebook.com/ausnzfs

WWW.AUSTRALIEN-NYAZEELAND.SE

Bli medlem
I AUSTRALISKA NYZEELÄNDSKA
VÄNSKAPSFÖRENINGEN

Medlemsavgift 200:- kalenderår.

I medlemsavgiften ingår bland annat fyra nummer av Down Under.

Inbetalning till PlusGiro konto 54 81 31-2.

Uppge namn, ev. medlemsnummer och e-postadress.

*Vårt jubileumsår går mot sitt slut och
jag vill inleda med att önska er alla en riktigt
god jul och ett gott nytt år.*

Vi i styrelsen hoppas att ni vill vara med oss som medlemmar även år 2020. Föreningen har existerat i 50 år 1969 – 2019 och vi hoppas kunna fortsätta i många år till, men vi behöver er hjälp, dela med er av reseberättelser och upplevelser i vår tidning. Tipsa gärna bekanta och vänner om vår förening, kanske ge bort ett medlemskap som gåva eller julklapp.

I det här numret kan ni läsa om Cape Reinga, Nya Zeelands Nordkap, artikelförfattarna *Tomas Eisner* och *Margot Garmelius* tar oss även med till New Plymouth och Mt. Taranaki – Ett glömt hörn av Nordön. *Malin Boman* låter oss följa med till den lilla staden Gunnedah i NSW. *Janice & Thomas Leijon* har besökt Waltzing Matilda Centre i Winton. I Winton träffar de även *Lis Sorensen* på Corfield & Fitzmaurice Combo Crafts. *Erwin* skriver om den australiska regeringens mål att minska antalet vuxna som dagligen röker till 10 procent 2018. Själv har jag besökt den fina fotoutställningen A way away med bilder av *Ynge Laurell* och *Håkan Ludwigsson* på Etnografiska museet i Stockholm.

Om ni har Facebook så följ oss gärna så ni inte missar evenemang och nyheter:

www.facebook.com/ausnzfs

www.australien-nyzeeland.se

Lars Wallin
Chefredaktör

En utflykt till Cape Reinga 5

Waltzing Matilda 9

A WAY AWAY 7

NNEHÅLL

4 ORDFÖRANDEN HAR ORDET

NEW PLYMOUTH
OCH MT. TARANAKI 13

11 GUNNEDAH

NYHETER 15

12 ETT MÖTE MED
EN DANSKA
OCH DINOSAURER

HUR HAR DET GÅTT MED
RÖKNINGEN I AUSTRALIEN? 18

BLI MEDLEM 19

REDAKTION

Chefredaktör: Lars Wallin
lars.wallin@australien-nyzeeland.se
+46 73 7544 020

Ansvarig utgivare: Erwin Apitzsch
erwin.apitzsch@australien-nyzeeland.se
+46 70 8144 865

Annonsering: Tomas Eisner
tomas.eisner@australien-nyzeeland.se
+46 8 458 05 57

Layout: Elisa Heleä

Framsida: La Trobe Wildlife Sanctuary
Foto: Lars Wallin

Redaktionen delar ej nödvändigtvis
åsikter som framförs i artiklar.

DOWN UNDER
c/o Erwin Apitzsch
Nordmannavägen 4
224 75 Lund

ISSN 2001-1121

www.australien-nyzeeland.se

ORDFÖRÄNDEN

Erwin Apitzsch har ordet

De senaste årens extrema sommarvärme i Australien har fortsatt i år. Under den senaste månaden har hundratals bränder rasat i delstaterna New South Wales och Queensland och orsakat flera dödsfall och att hundratals människor har fått sina bostäder förstörda. Den utbredda och långvariga torkan i dessa delstater har också påverkat ekosystemet. Ett stort antal fladdermöss har nämligen hittats utmärglade och döda, vilket anses bero på att torkan har lett till brist på mat. Fladdermusen tillhör jordens äldsta djurgrupp och är bra på att anpassa sig till den miljö den lever i, men extrema förhållanden kan vara förödande.

Flyghundar, en art av fladdermöss, är mycket viktiga för ekosystemet. De äter frukt och nektar och är därmed fruktspridare och garantier för trädens fortbestånd. Skulle de försvinna skulle även en massa olika träd försvinna. Flyghundarna har svårt för långa värmeperioder och då man hugger ner skogar de ofta hänger i, söker de sig in i parker och trädgårdar där träden inte ger lika bra skugga. Det kan då bli för hett med följden att de försvinner.

Torkan och bränderna i Australien har också påverkat idrotten. Den sista deltävlingen i Rally-VM, som skulle ha ägt rum i Croffs Harbour på Australiens östkust i mitten av november, ställdes in på grund av att läget bedömdes som alltför farligt med tanke på de rasande terrängbränderna.

För att fortsätta med sport kan flera framgångar för våra vänskapsländer noteras. Nya Zeeland hade stora framgångar vid VM i rodd i Linz, Österrike. Nya Zeeland tog tre guld och två silver och Australien ett guld, två silver och två brons. Guldmedaljörer för Nya Zeeland blev **Grace Prendergast/Kerri Gowler** i tvåa utan styrman för damer, **Brooke Donoghue/Olivia Loe** i dubbelsculler för damer och Åttan med styrman för herrar. Australiens guldmedalj togs av Fyran utan styrman för damer. Vidare kan noteras att

- den 19-åriga australiska ryggsvimmerskan **Minna Atherton** blev första kvinna under 55 sekunder på 100 meter ryggsim på kortbana
- **Ashley Barty**, Australien, besegrade regerande mästaren **Elina Svitolina** i finalen av WTA-slutspelet i tennis i Shenzhen, Kina, och kammade hem över 42 miljoner kronor, den största prischicken någonsin på dam- och herrsidan
- den australiska fotbollssstjärnan **Samantha Kerr**, som gjorde fem mål

i VM där Australien åkte ut i åttondelsfinalen, har gjort sitt nästa klubbval. Det blev Chelsea där hon blir klubbkamrat med **Magdalena Eriksson** och **Jonna Andersson**

- **Alice Robinson**, den 17-åriga nyzeeländskan, vann den alpina världscuppremiären i storslalom, men skadade sig sedan i knäet.

Den medialt största uppmärksamheten gäller dock VM i rugby som spelades i Japan från den 20 september till den 2 november. Nya Zeeland hade vunnit VM både 2011 och 2015 och tillhörde favoriterna. Nya Zeeland vann öppningsmatchen mot Sydafrika med 23-13, men det största minnet av matchen för de nyzeeländska fansen var att sändningen, via en strömningstjänst, bröts. I stället för rugby fylldes datorskärmarna i Nya Zeeland av pixlade bilder, felmeddelanden och ett evigt buffrande. Det slutade med att sändningen kunde ses gratis. Nya Zeeland gick vidare från gruppspelet och besegrade Irland i kvartsfinalen med klara 46-14. I semifinalen tog det dock slut för storfavoriten då England vann md 19-7. Ironiskt nog blev Sydafrika världsmästare.

Männen i Australien lever längre än alla andra män. De blir i genomsnitt 74,1 år. Detta har forskare kommit fram till genom att tillämpa ett nytt sätt att mäta. Metoden tar hänsyn till hela livscykeln, i stället för att bara kolla dem som avled det senaste året. Forskarna hävdar att de med hundra procents säkerhet kan säga, att en australisk man som är över 74,1 år har överlevt halva sin åldersgrupp. Den siffran är högre än i något annat land som de har studerat. För svenska män gäller 74 år enligt deras beräkningsmetod. Forskarnas slutsats är dock att ingen metod att räkna fram medellivslängden svarar på frågan hur länge vi kommer att leva.

Jubileumsåret går mot sitt slut och den stora utmaningen för styrelsen är att hantera det sjunkande medlemsantalet och de senaste årens underbudgetering. Vi är dock inte ensamma om detta problem. Vår danska systerorganisation befinner sig i samma situation. Vi hoppas naturligtvis att kunna fortsätta med våra aktiviteter och vår tidskrift och att medlemmarna medverkar till intressanta föreläsningar och artiklar. ★

Jag önskar alla en God Jul och ett Gott Nytt År!

En utflykt till Cape Reinga

NYA ZEELANDS NORDKAP

Text & Foto: Margot Garmelius & Tomas Eisner

Det finns flera olika bolag som erbjuder turer upp till Cape Reinga men se till att välja en buss med fyrhjulsdrift. Då finns nämligen möjligheten att åka en mycket längre sträcka längs Ninety Mile Beach. Det är inte helt klart varför den heter så eftersom den bara är 55 engelska miles (vilket faktiskt motsvarar 90 kilometer). Hur som helst så är det en mycket lång strand och vid lågvatten är den dessutom mycket bred. Det kändes överklagt att susa fram i full fart på stranden som vi gjorde. Vi kunde åka söderut i ungefär 70 km av dess fulla längd och att en ta en paus för att njuta av stranden och utsikten är ett måste.

Vi valde att åka med Harrisons Cape Runner som startar sin tur kl 09.00 från Kaitaia. Vi hade bokat i god tid eftersom vi var där ett par dagar före jul, vilket på Nya Zeeland är högsäsong. Turister från alla världens hörn checkade in och flera bussar lämnade Kaitaia. Chaufförerna är även guider och vår chaufför/guide pratade oavbrutet längs vägen. Alla guider var "locals" så vi fick veta allt från var barnbarnet gick i skolan till historia, maorikultur och sägner.

Här uppe i Northland, den nordligaste och mildaste delen av NZ, har san-

den fått breda ut sig eftersom man förr lät avverka mängder av träd för bland annat båt- och husbyggen, vilket fick till följd att när träd inte längre kunde binda jorden så spred sig sanden. Nu har man tagit beslutet att en stor mängd träd skall planteras och det har man nu påbörjat. Även odlingar av kiwifrukt, citrus och avokado breder ut sig. Detta är den största nyplanteringen av träd på södra halvklotet på mycket länge. Summan 1 miljon träd nämns.

På sträckan norrut gör vi några stopp på olika intressanta platser och det hinns även med lunch och fikastopp. Väl uppe vid Cape Reinga får vi en promenad ner till fyren. Det tar cirka 20 minuter att gå ner till udden och här har vi en jättefin utsikt över det bubblande vattnet som markerar att här möts två hav, Tasmanska Havet och Stilla Havet.

För den som gillar att vandra och dessutom utmana sig själv, kan ta bussen upp till Cape Reinga och sedan gå längs kusten tillbaka söderut. Vi träffade en kille från Tyskland som var på väg för att starta sin vandring söderut. Han planerade att gå hela vägen ner till Wellington. Är det någon plats i världen jag skulle kunna tänka mig att göra en sådan vandring (om jag hade orken) så är det på Nya Zeeland. Inga giftiga spindlar eller ormar, inga rovdjur, bra klimat (om man har regnskydd) och mycket trevliga och gästvänliga människor.

Ett av stoppen på väg tillbaka som definitivt är värt att nämna är stoppet vid sanddynerna där vi får testa "Body Boarding" (surfa på magen) på sand. Efter den aktiviteten blev det helt bråttom att komma iväg eftersom tidvattnet var på väg in. Trots fyrhjulsdraft var det viktigt att komma igenom en viss passage ut mot stranden i tid innan vattnet skulle bli för djupt. Förutom "sand surfnigen" är den stora behållningen att kunna susa fram längs den långa, breda stranden. Det känns lite överkligt att kunna färdas så länge på en strand.

Eftersom dagsturen startar rätt tidigt på morgonen är det smart att hitta en trevlig övernattnig i närheten för Kaitaia som stad är inte så spännande. Det finns flera trevliga havsnära orter i närheten. Man kan söka övernattningsmöjligheter i och runt Doubtless Bay eller högre upp på Karikari Peninsula. Vi bodde i Taipa där vi hittade ett trevligt boende nära stranden. Vi valde en ort som gjorde det möjligt att nå Kaitai inom en halvtimme med bil.

På resan söderut stannade vi även ett par nätter i Bay of Islands. Detta är också en trevlig del av Northland och ett område med mycket att se och göra. Waitangi, Pahia, Russel och Keri Keri är några av orterna med intressant historia. Från Pahia utgår också båtturer till de många små öarna som ligger här. I Waitangi finns också "Treaty House" där avtalet mellan engelsmännen och maorifolket undertecknades den 6 februari 1840. Därför firas varje år Waitangi Day den dagen som kan sägas vara Nya Zeelands nationaldag. Här finns också Waitangi Treaty Grounds där man kan se och lära mycket om maorifolkets historia, seder och bruk. ★

A WAY AWAY

– Svenska fotografer möter världen 1862 – 2018

Text & Foto: Lars Wallin

Flera spännande utställningar med Australien i fokus pågår just nu på Etnografiska museet i Stockholm.

Etnografiska museet på Djurgårdsbrunnsvägen 34 vid Gärdet i Stockholm har sedan länge varit ett av mina absoluta favoritmuseer i Sverige, en plats dit jag gärna och ofta återvänder till. Att ensam strosa runt och drömma sig bort till fjärran länder och kulturer är som ett äventyr i sig. Eller som nu senast tillsammans med familjen för att diskutera föremål, fotografier och äta god mat.

För oss med intresse för Down Under så rekommenderas den intressanta och mycket innehållsrika utställningen *Ursprungsfolk i tre klimat* Australien, Amazonas, Arktis, där museet vill visa hur ursprungsfolk genom tiderna har trängts undan på grund av kolonisation och exploatering. Utställningen är uppbyggd på tre geografiska områden, i vilka utvecklingen får följd för hela världen. Det handlar om torkan i Australien, om Amazonas krympande regnskogar och om ismältningen i Arktis. Ursprungsfolk i tre klimat vänder sig i första hand till barn i vuxnas sällskap och till skolelever. Tanken är att den ska ge en bra grund för att prata om maktrelationer, religion och identitet. Den öppnar också för tankar kring alla de utmaningar som följer av klimatförändringarna.

Skelettjägaren skildrar *Eric Mjöbergs* expedition till Australien 1910-11. Med rasbiologin som legitimitet plundrade expeditionen aboriginiska gravplatser och mänskliga kvarlevor fördes till Sverige. Eric Mjöberg och hans expeditioner har skildrats dels via hans egna böcker *Bland vilda djur och folk i Australien*, *Bonnier, Stockholm, 1915* och *Bland stenåldersmänniskor i Queenslands vildmarker*, *Bonnier, Stockholm, 1918*, dels i dokumentären *Skelettjägaren* och på senare år i böckerna *Att sluta cirkeln: aboriginerna*, *Eric och jag* av *Lotte Mjöberg* år 2006 samt *Två resenärer - två bilder av australier: Eric Mjöbergs och Yngve Laurells vetenskapliga expeditioner 1910-1913* av *Claes Hallgren* år 2003.

Böckerna som Mjöberg skrev går att hitta på antikvariat och är givetvis mycket läsvärda. Det är en inblick i en annan tid med ett språk och syn på medmänniskor som vi idag har mycket svårt att förstå. Mjöberg beskrivs som exceptionellt hänsynslös. I samband aboriginiska begravningsritualer lade man upp dem döda i träd, därefter väntade man tills köttet fallit av för att sedan begrava skeletten i grottor. Mjöberg tog dock ner dem från träden innan dess och skar loss köttet för att komma åt skelettet. I oktober 2007

WALTZING MATILDA

Text & Foto: Janice & Thomas Leijon

överlämnade Etnografiska museet kvarlevorna av minst tio aboriginer till en delegation från Australien i syfte att ge Australiens urbefolkning upprättelse. – Mitt folk är förtvivlat över att människor har tagits ur sina gravar. Jag menar, hur skulle människor känna om jag grävde upp en grav och tog med mig kvarlevorna till mitt hemland, sade Ismahl Croft, en av de aboriginer som var på plats i Stockholm vid överlämnandet.

I samband med sina expeditioner samlade svenskarna på sig tusentals föremål som stuvades ned i stora lådor för transport till Sverige. På en fråga från tullen om vad lådorna innehöll, replikerade Eric Mjöberg skämtsamt att han hade tagit med sig skeletten av tjugo kängurur. Svårare än så var det inte att få kvarlevorna av döda aboriginer genom tullen för vidaretransport till Sverige.

A way away – Svenska fotografer möter världen 1862 – 2018 Yngve Laurell / Australien 1910 - 1911

Med på expeditionen 1910-11 var etnografen *Yngve Laurell* som i samband med ankomsten till Australien snabbt avvek från Mjöbergs sida. Mjöberg hade under resans gång gjort sig ovän med flera av expeditionsdeltagarna. Yngves ambition beskrivs i programbladet till fotoutställningen A way away ha varit att studera aboriginerna ”så opåverkad som möjligt” av västerländskt inflytande. På Sunday Islands fanns en missionsstation sedan 1899, men Yngve ansåg att de inte levde tillräckligt ursprungligt så han reste efter ett tag vidare till Mount Barnett i norr. Så småningom återförenades han med Mjöberg i Kimberley. I boken *Två resenärer: Två bilder av australier* skildrar författaren Claes Hallgren expeditionen och skillnaderna mellan Mjöberg

och Laurell. Laurell går omkring obehärdad medan Mjöberg hela tiden fruktar att bli anfallen bakifrån. Laurell tycker att grottmålningarna de stöter på är underbara, Mjöberg tycker att de är bisarra. Bilderna som visas på utställningen är tagna på Sunday Islands, förutom bilden av tre kedjade män som togs vid Isdell River/Grace Knob. Yngve Laurells bilder visas i ett uppbyggt separat rum där man måste trycka på en knapp för att bilderna ska tändas/visas, i övrigt är rummet svart av hänsyn till den aboriginska traditionen.

Håkan Ludvigsson / Australien 1980 - 2002

Det finns ytterligare en utställning med Australien i fokus. I början av 1980-talet var *Håkan Ludvigsson* en flitigt anlitad reklamfotograf som tröttnade på stressen och reste till Australien för att fundera över livet. Ludwigs-son tillbringade flera månader i Norra Territoriet där han fotograferade livet i den australiensiska boskapsindustrins rancher som exempelvis Pigeon Hole Outstation, Rockham Downs, Victoria River Downs och Brunette Downs Station. År 1987 återvände Håkan till Norra Territoriet för mer fotografering. Fotografierna låg sedan mer eller mindre bortglömda i trettio år, men upptäcktes av en tillfällighet 2012. Balls and Bulldust blev därefter en uppmärksam utställning med tillhörande bok, utgiven på Steidl. ★

Etnografiska museet

Djurgårdsbrunnsvägen 34, 115 27 Stockholm
www.varldskulturmuseerna.se/etnografiskamuseet

*Waltzing Matilda Centre i Winton råkade ut för en svår brand 2015.
Tre år senare och till en kostnad av 23 miljoner dollar,
öppnades ett nytt modernt Waltzing Matilda Centre i april 2018.
Den här artikeln handlar om mannen och kvinnan bakom bushballaden
"Waltzing Matilda" (Australia's unofficial National Anthem).*

Andrew Barton Paterson föddes den 17 februari 1864 i Narrambla, Orange, NSW, son till Andrew Bogle Paterson från Skottland och mor Rose dotter till familjen Barton från Boree Station. Barndomen tillbringades på Illalong Station nära Yass, där han redan som ung blev en utomordentlig ryt-tare med stor kärlek till sina hästar, av vilka en kallades *Banjo*. Senare skulle livet i bushen präglats mycket av hans poesi och dikter. Andrews far, mormor och även systemen Jessie var alla duktiga på att skriva historier, poesi och verser och fick artiklar publicerade i dåtidens veckotidning *The Bulletin*.

Högstadietiden tillbringades på Sydney Grammar School, medan sommarloven tillbringades hos mormor, *Mrs. Emily Barton* i Gladesville. Efter avslutad skolgång 1880 fick den då 16- årige Andrew börja som lärling på en advokatfirma och som utbildad advokat vid 22 års ålder blev han delägare i firman *Street and Paterson*.

År 1889 publicerade Andrew Paterson, under pseudonymen *The Banjo*, sitt första verk, *Clancy of the Overflow*, i julgåvans exemplar av *The Bulletin*. Sex år senare kom den stora succén *The Man from Snowy River and other Verses*, enormt prisad av dåtidens kritiker. Boken sålde över 10 000 exemplar under det första året.

Trött på juristlivet i Sydney och längtan efter "the bush" gjorde att han under långa tider befann sig på resande fot i Queensland och Northern Territory, där han även arbetade som journalist. Under Boerkriget i Sydafrika och Boxarupproret i Kina arbetade han som reporter.

Andra boken *Rio Grande's Last Race and other Verses* blev publicerad 1902. Året efter gifte han sig med Alice Walker och de fick två barn. År 1908 flyttade familjen från Sydney till en gård utanför Canberrra.

Som 50-åring 1914, anmälde sig Banjo Paterson till krigstjänst och blev placerad i Egypten, där han tränade tusentals ryttare och hästar i ”Australian Light Horse Unit”. Hans fru Alice tjänstgjorde under kriget för brittiska Röda Korset i Frankrike där Andrew också körde ambulans.

Efter kriget kom det flera publikationer, *Salt Bush Bill, J.P. and other Verses* och journalistuppdrag för tidningen *The Sportsman*. År 1930 kom en uppskattad barnbok *Animals Noah Forgot* (Illustrerad av *Norman Lindsay*). Andrew har också skrivit böcker med titlar som *Happy Dispatches, The Shearer’s Colt* och *An Outback Marriage*. År 1939 blev ”Banjo” Paterson tilldelad utmärkelsen CBE (Commander of the Order of the British Empire) för sina bidrag inom australiensk litteratur. A.B. ”Banjo” Paterson dog strax före sin 77-årsdag 1941. Han finns idag avbildad på Australiens \$10 sedel.

Banjo Paterson loved the Australian outback, was a true “folk poet” and helped to form the Australian heritage as a ballad writer, horseman, bushman, overlander and “digger”.

Ref: Australia’s Heritage Vol 4 sidor 1391-1392.
“The Collection of Verse” A.B.Paterson.
(The Angus & Robertson Australian Literary Heritage Series.)

Under ett besök på Dagworth Station, Winton, i januari 1895, träffade Andrew, en ung kvinna *Christina Rutherford MacPherson*, 31 år, som också var på besök hos sin bror på Dagworth. Christina var duktig musiker och spelade sin version av en skottisk craigielee-march på cittera, ett glatt musikstycke som hon hört vid ett besök på Warrnambool hästkapplöpningsbana året innan. Hon skrev noterna som överlämnades till Andrew Paterson för att sätta text till musikstycket, vilket vi idag känner som *Waltzing Matilda*.

Det finns olika teorier om storyn bakom balladen. *Bob MacPherson* (Christinas bror) ska har berättat för Andrew Paterson om en våldsam incident under en shearers’ strike på Dagworth Station 1894. Tre poliser uppges ha jagat en immigrant med namn *Samuel Hoffmeister*, som i stället för att bli tillfångatagen valde att ta livet av sig. Sången *Waltzing Matilda* blev för första gången framförd inför publik av *Sir Herbert Ramsay* den 6 april 1895 på North Gregory Hotel, i Winton. Tillställningen var en bankett för dåvarande premiärministern i Queensland. ★

Under 50 år, fram till att Australian Television skulle göra ett program om *Waltzing Matilda*, låg Christine Rutherford MacPhersons i en ”omärkt grav”. Lyckligvis visste ett syskonbarn till Christina exakt var hon var begravd. Numera finns en gravsten i St. Kilda Cemetery, Melbourne med följande text:
*Beloved Fifth Daughter of Ewen and Margaret
She wrote the music for the song Waltzing Matilda
while staying at her brothers’ station “Dagworth”,
Winton North Queensland, in Jan. 1895.*

GUNNEDAH

Text & Foto: Malin Boman

Lägger man ett finger mitt emellan Coffs Harbour och Port Macquarie på östkusten av New South Wales och drar ett streck inåt landet hittar man den lilla staden Gunnedah. Vanligtvis betar stora mörkbruna biffkor i de milslånga hagarna medan moderna jackaroos i slitna jeans, skitiga boots och insvettade Akubra hattar far omkring på motorcyklar för att hålla rätt på boskapen.

Men just nu ligger landskapet öde, inte ens de mest odödliga grästuvorna har orkat hålla sig vid liv, och en onaturligt vetefärgad horisont har rullat in som en flodvåg. Tystnaden efter fåglarna som antingen har dött av svält eller flyttat till något bättre ställe är uppenbar. Den värsta torkan i mannaminne har sugit ut nästan allt liv så långt ögat når. Och som om detta inte var nog flyter vita moln förbi under den klarblå himlen. Här tänker de inte stanna och inte en droppe vatten har fallit på hur många månader som helst.

I början på året låg en stor del av Queensland under vatten samtidigt som det brann i skogarna på Tasmanien och torkan fortsatte i norra New South Wales. Det är verkligheten i Australien, även om torkan och bränderna har brett ut sig betydligt sedan dess.
Men här ligger Gunnedah, en bit av real country Australia. Eller?

För längst med Conadilly Street i själva centrum ligger en liten gränd där man skymtar ett litet ombyggt garage i rött tegel och en vajande flagga i blått och gult. Gröna hängväxter trängs innanför det blyertsgråa skyltfönstret medan chockrosa orkidéer fyller en gammal vintunna, och små fikonsträd samsas i en gammal sädessil. Nog känner man sig lite hemma inne i butiken Stockholm Florist med sina skandinaviska inslag? Inte undra på, den ägs av *Tove Sparkes* uppfödd i Landskrona och vars mamma vi känner och orsaken till att vi tagit oss hela vägen från Brisbane för att säga hej. Hit flyttade Tove

och *Matt* med sina två döttrar *Siri* och *Elsa* för sju år sedan och stormtrivs. Precis som de flesta svenskar märks det att Tove längtar efter Sverige ibland då hon har flätat in en hel del svenskt i sin mysiga butik. Här komponeras varje enskild bukett med stor omsorg till den lycklige mottagaren, något lokalbefolkningen inte hade varit bortskämda med då de andra floristerna endast sålde färdigbundna buketter.

Tove och Matt har välkomnat oss varmt, och erbjudit oss att övernatta i deras studio som mormor Inger brukar bo i när hon kommer på besök. Ikväll kommer även ett annat par bekanta på middag, *William* och *Stina* som bor på en farm här intill och Stina är från Värmland, informerar Tove. Men först vill vi visa er tomten vi har köpt. Kom så kör vi!

Halvvägs uppe på en kulle med oändlig utsikt stannar Matt bilen. Tomten är enorm och han gestikulerar ivrigt var huset ska ligga. Att äga sin egen mark och bygga sitt eget hus finns i blodet hos alla australiensare, och helst ska det vara långt till nästa granne, precis som här. Hela familjen ställer villigt upp för fotografering.

Hemma igen dyker William och Stina snart upp och Matt tänder grillen i den heta sommarkvällen. Stina är lika varm och glad som Tove och de verkar njuta av att prata svenska tillsammans, medan Tove fixar en stor svensk potatissallad.

När döttrarna var yngre hade vi alltid en svensk au pair som underlättade vardagen och dessutom lärde tjejerna sig svenska, berättar Tove. Det gick för det mesta riktigt bra. Fast det är en stor skillnad på svenska ungdomar och australiensiska. Australiensiska ungdomar är betydligt artigare och inte så bortskämda, men samtidigt fick de svenska tjejerna känna på lite australiensiska attityder de också. En tjej fick vänta över två timmar här hemma

på att hennes dejt skulle dyka upp. Hon trodde nog att han hade dumpat henne, så jag fick förklara att det hade han säkert inte, men att det där med att hålla tiden inte är så noga här, skrattar Tove medan vi går ut till de andra runt utebordet.

Vi fortsätter att prata lite om hur vi har fått lära oss att anpassa oss i vårt nya land medan Matt står vid grillen och håller ett öga på stekarna.

När jag först kom till Australien bodde vi i Nanango i Queensland, och jag var vegetarian, säger Tove. Men det tog inte lång tid innan jag slutade med det. Ja, men visst fick hon vara vegetarian om hon ville! Vi hade ju både tomatketchup och lök när vi grillade, skämtar Matt. För visst är det så att barbeque är lika livsviktigt som sill och nypotatis på midsommar för en svensk. Det är bara det att man firar “midsommar” hela året om!

Jag måste erkänna att jag kan få hemlängtan ibland, säger Stina och lägger en hand över bröstet. Och jag storgråter varje gång jag ska ta farväl av min gamla bästis Linn hemma i Karlstad. Det känns alltid tungt. Vi andra känner igen den där smärtan, men det känns även skönt att få dela den med andra som faktiskt förstår. Samtidigt känner vi oss lika hemma här och har fått ett större perspektiv på livet. Det blir en härlig kväll och en underbart god barbeque i nya vänners lag.

Morgonen därpå har vi fått stränga order om att titta in hos Stina och William på vägen tillbaka till Brisbane. De vill visa oss sin farm och den nu uttorkade flodbädden som deras son Jack annars går och fiskar i. Något greppar hjärtat då vi kommer ner i den torra flodbädden. Långa trädrötter står som styltor längst flodens sidor likt spöklänkande skulpturer. Mätte regnet komma snart! Medan vi går tillbaka till huset småpratar Stina och jag och upptäcker då att även hennes föräldrar har skrivit flera artiklar för Down Under! Va? Är det sant? ★

^The Sparkes Family

^Stina

New Plymouth och Mt. Taranaki – ETT GLÖMT HÖRN AV NORDÖN

Text & Foto: Margot Garmelius & Tomas Eisner

På vår senaste resa till Nya Zeeland hade vi bestämt oss för att denna gång inte missa att besöka ett av de områden vi tidigare inte besökt, nämligen Nordöns sydvästra hörn där Mount Taranaki och New Plymouth ligger. Planen blev då att efter några dagars besök i Wellington, där vi bland annat tittat på Weta Studios som vi skrev om i ett tidigare nummer av Down Under, ta en hyrbil och bila norrut utefter den västra sidan av ön.

Vägen norrut från Wellington är mycket vacker där den slingrar sig utefter kusten med många vackra vyer, som det så ofta är när man bilar runt på Nya Zeeland. Efter några timmars resa tornade en fantastisk vy upp framför oss. Mt Taranaki, som vulkanen numera heter, visar upp sig i sin hela prakt framför oss. De flesta dagar syns inte toppen eftersom molnen skymmer, men till vår stora glädje såg vi hela berget i strålände sol. Fantastiskt!

Tidigare hette berget Mt Egmont som är det engelska namnet men efter att man under de senare åren omvärderat ursprungsbefolkningens ställning och

inflytande har man gått tillbaka till maoriernas namn så därför heter berget numera Mt Taranaki. Berget/Vulkanen har en snöklädd topp och en ovanligt symmetrisk konisk form. Den är så pass lik det japanska berget Fuji så i Tom Cruise-filmen *Den siste samurajen* fick Mt Taranaki föreställa Mt Fuji.

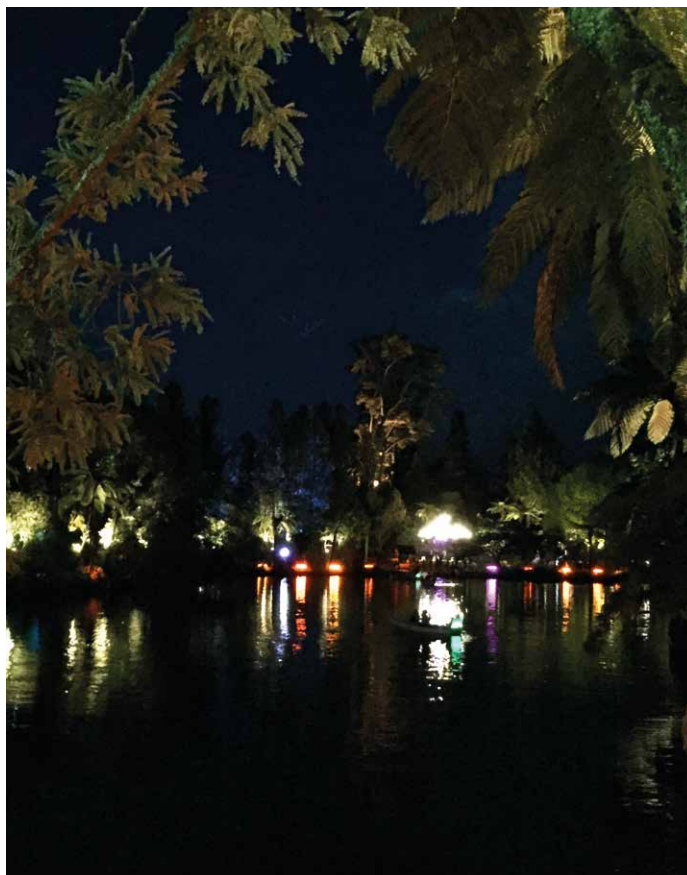
Vi hade under resan mot New Plymouth läst på en del om staden och noterat att det fanns ett väldigt intressant konstmuseum som heter Len Lye Center. Det verkade vara mycket spektakulärt så vi styrde kosan dit direkt. Redan vid första anblicken förstod vi att det skulle vara värt att se. Hela fasaden är täckt av böljande och skinande blankt rostfritt stål tillverkat i New Plymouth. Mycket spektakulärt! Inne i centret visas flera verk av konstnären *Len Lye* (1901 – 1980) som utan tvekan är en av 1900-talets mest originella konstutövare. En enmans konströrelse som spänner över flera länder och flera medier under sin livstid. Lyes karriär handlade om en *Art of Movement* där han ville påverka människor fysiskt och känslomässigt så att konsten blev en helhetsupplevelse. Han var en pionjär inom experimentell film och kinetisk skulptur

och det fick vi verkligen se prov på i detta center. Vål värt ett besök. Efter denna upplevelse behövde vi lite mat och dryck så vi gav oss ut i den lite sömniga stadskärnan för att hitta något att äta. Vi insåg snabbt att det fanns flera restauranger och barer så vi slank in på en vinbar som såg trevlig ut. Det visade sig att vi valt helt rätt. Här kunde vi testa lokala viner i små portioner med lite tilltugg. Vi fick också en rekommendation på en bra middagsrestaurang som dessvärre visade sig var fullbokad. Men efter ett besök på restaurangen och ett samtal med hovmästaren så lyckades vi få bord på den mycket populära restaurangen *Social Kitchen*. Har man bara en kväll i New Plymouth vill man ju äta på den bästa restaurangen. Vi ville äta middag tidigt för vi hade sett och hört att man anordnade en *Festival of Lights*. En ljus och ljud upplevelse i en av New Plymouths större parker. Allt iscensatt och skräddarsytt för denna park. Ljus som ändrade färg och samspelade med musiken som spelades kunde vi se och uppleva över stora delar av parken. Vi gick runt i den stora parken och häpnade över det vi såg. Ett fantastiskt skådespel i ljus och ljud i den ljumma sommarkvällen. Där fanns både marknadsstånd där man sålde allehanda saker, flera ställen med mat och dryck och mycket folk i alla åldrar. Det här var nog det närmaste julfirandet vi kunde komma så här dagarna före julhelgen. Flera av installationerna var fantastiska att se och en av höjdpunkterna var ett vattenfall som ljussatts i regnbågens färger. Likaså en bro som gick över en av sjöarna i parken, där lampor som skiftade färg och blinkade i olika sekvenser, bildade tak och väggar på bron.

En totalt sett mycket spektakulär upplevelse och definitivt värt ett besök om man är i New Plymouth i december och januari. Festivalen återkommer varje år och börjar i mitten av december och håller på hela januari. ★

Mt Taranaki en sovande Stratovulkan 2 518 m hög. Senast den hade utbrott var 1854. Från december till april kan man vandra upp på berget. Det kräver god kondition och bra utrustning. Mellan maj – november är berget snö- och isbeklätt så då behöver man ha särskild utrustning och vara van.

Nyheter & MEDLEMSFÖRMÅNER

Besök vår hemsida www.australien-nyzeeland.se eller vår Facebook-sida www.facebook.com/ausnzfs för aktuella föreläsningar, föreningsmöten och evenemang.

Läs Down Under medlemstidningen 1984 – 2019 online
Nu är arkivet med äldre utgåvor utökat och på sidan Down Under 1984 – 2019 (PDF) kan du läsa äldre utgåvor av medlemstidningarna News, News Letter, AUSNZ MyPlanet Magazine, Curious och Down Under. www.australien-nyzeeland.se

Nyzeeländsk manukahonung mot förkylning

Nu lanseras en helt ny halstablett innehållande manukahonung från Nya Zeeland. "Vi är väldigt glada att MGO® Halstabletter Manukahonung 300+ nu lanseras, en riktig dunderhonung i tablettform. Att bli av med en förkylning kan verkligen ta sin tid och vi hoppas att fler upptäcker fördelarna med manukahonung och att våra halstabletter får en naturlig plats i varje hem vid förkylningstider", säger Jonas Nobel, vd på Medfour, distributör av MGO® Halstabletter Manukahonung. www.mgomanuka.se

Historiskt avtal – jämställda fotbollslandslag i Australien

Fotbollshistoria är på väg att skrivas i Australien då landet blir först i världen med jämställda löner på landslagsnivå. Damerna kommer att få ta del av lika stor del av inkomsterna som herrlandslaget, rapporterar Daily Telegraph.

Australien från kust till kust

Upplev Australiens rika djurliv och landskapens mångfald på denna härliga resa från kust till kust. 15 dagar från 35 800 kr Pris per person vid 2 vuxna och 2 barn. Pris per person för 2 vuxna från 42 500 kr Priset inkluderar: flyg, övernattningar, tåg Indian Pacific samt turer. www.myplanet.se

Safari Of The Scenes - Lord Of The Rings

Den här dagsutflykten tar med dig på en guidad tur till de platser där de ikoniska scenerna spelade in, totalt 10 olika platser. www.australienresor.se

Nya Zeelands natur med husbil & tåg

Att resa runt med husbil på Nya Zeeland är behagligt. Du bestämmer själv takten och du har dagens upptäckter på nära avstånd. Husbilen är dessutom

Populära australiska dramaserier på SVT och TV4 Hjärtats vägar.

Hugh Knight är en ung lovande hjärtskirurg som siktar mot toppen. Men den självode läkaren sätter sig själv rejält i klistret och blir omplacerad att vara allmänläkare ett år i sin gamla hemby Whyhope i Australiens mitt. www.svtplay.se/hjartats-vagar

en perfekt boendeform med möjligheter till att vakna upp med bästa och vackraste läge varje morgon Pris från 43 500 kr/person. www.tourpacific.se

Mystery Road

Australisk dramaserie från 2018. Polisen Jay Swan blir tilldelad ett fall där två ungdomar har försvunnit från en småstad mitt ute i obygden. Till sin hjälp har han den lokala polisen Emma James. www.tv4play.se/program/mystery-road

Skriv eller föreläs med Vänskapsföreningen

Vi söker både föreläsare och berättelser till Down Under. Hör av dig om du kan tänka dig att dela med dig av dina upplevelser från Australien och Nya Zeeland. lars.wallin@australien-nyzeeland.se

Bli medlem i vänskapsföreningen

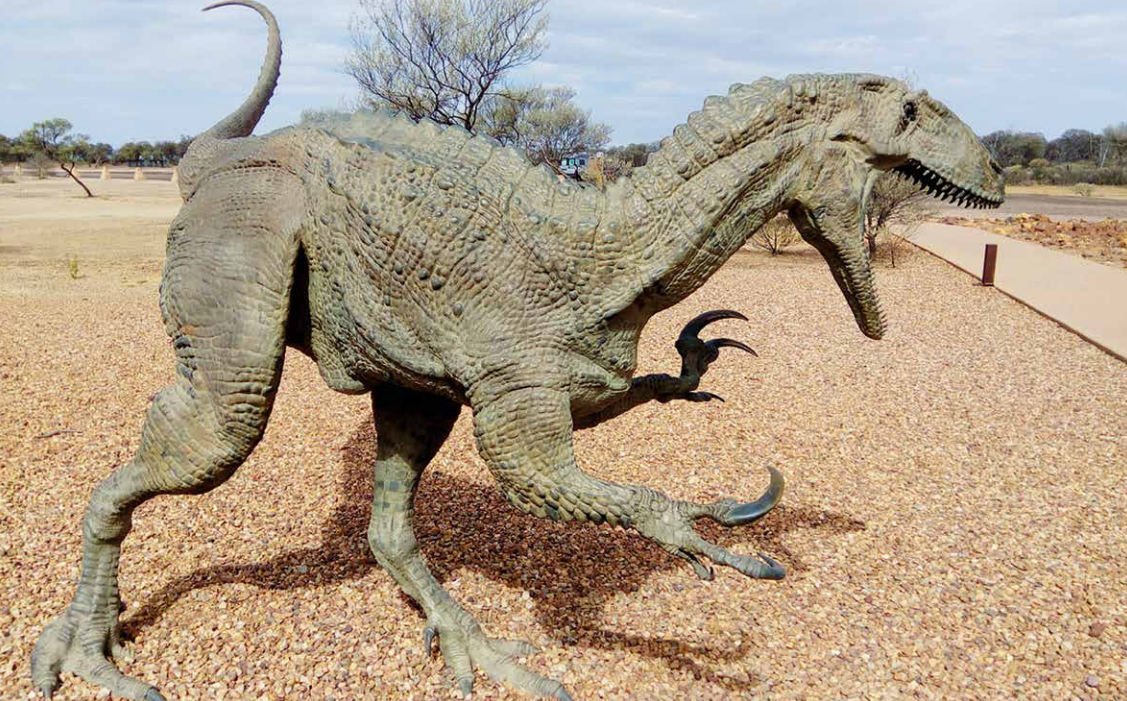
Bli medlem i Australiska Nyzeeländska Vänskapsföreningen. Som medlem erhåller du bland annat medlemstidningen Down Under 4 gånger per år. Inbetalning av 200 SEK till PlusGiro konto 54 81 31-2 Var vänlig ange namn, eventuellt medlemsnummer och adress. Medlemsavgiften gäller för kalenderår.

Welcome to New Zealand
www.tourismnewzealand.com

Tourism Australia
www.tourism.australia.com

New Zealand
www.newzealand.com/us

Welcome to Australia
www.australia.com/en

ETT MÖTE MED EN DANSKA OCH DINOSAURER

Text och foto: Janice & Thomas Leijon

Under vår tre månaders road-trip före året spenderade vi tre dagar i Winton (outback Qld). En liten "country town" med cirka 900 invånare, belägen längs Landsborough Highway, också kallad *Matilda Way*.

Vid ett besök på *Corfield & Fitzmaurice Combo Crafts* träffade jag en mycket intressant dansk kvinna, *Lis Sorensen*, arbetande som affärsbiträde. Lis flyttade 1963 med sin man från Odense till Gold Coast. Efter fyra år i Australien flyttade familjen tillbaka till Odense där de bodde i åtta år. Längtan till Australien blev så stor att familjen med tre barn återvände till Gold Coast 1975 och så småningom till Winton, där Lis och hennes man bott i många år. Lis

berättade om sina upplevelser av översvämningen i Winton 2000, då vattnet nådde upp till boningshusets golv.

Corfield and Fitzmaurice är ursprungligen en omfattande "lanthandel". Idag klassad som kulturminnesmärke, där man bedriver viss museiverksamhet baserad på traktens historia och säljer konsthantverk. Byggnaden påbörjades för 130 år sedan av två pionjärer med avsikt att förse invånarna i Winton och dess omnejd med förnödenheter. Denna verksamhet pågick fram till 1980. År 1994 startades en affär för konsthantverk i lokalerna. Här kan man finna smycken i silver med eller utan opaler, CWA (Country Womens' Association) kokböcker och handarbete. För en symbolisk avgift kan man, i en annan del av byggnaden, besöka informativa utställningar över traktens historia, bland annat ullens betydelse för distriktet. Man har också, i naturlig storlek, skapat en scen från *The Dinosaur Stampede* i Lark Quarry. Från taket hänger bilder

från tiden när affären startade och då all transport skedde med häst och vagn eller oxspann.

The Australian Age of Dinosaurs Museum

Urtiden får "liv" på *The Australian Age of Dinosaurs Museum*. Detta museum, som erhållit många fina utmärkelser, ligger på toppen av ett taffelberg ("jump-up") 24 km sydost om Winton. Området ger intryck av ett urtidslandskap med höga klippor och djupa raviner. Verksamheten som började i ett uthus, är idag den mest effektiva enheten för preparering av fossil på södra halvklotet och innehar den största samlingen av fossil i Australien. Man kan delta i tre olika guidade turer: Laboratoriet, Utställningen i receptionsbyggnaden eller den nyligen öppnade Dinosaur Canyon. Turerna informerar om hur landskapet såg ut som dinosaurerna levde i, var man kan hitta fossil och vad det innebär att gräva upp dem. Man kan se hur man preparerar och slut-

ligen pusslar ihop benbitarna till ett komplett dinosauorieskelett efter miljon-tals år i jorden. Ett antal rekonstruerade dinosaurer i naturlig storlek finns utplacerade i omgivningen.

Lark Quarry Conservation Park

En scen ur temat jagad och jägare finns, för evigt bevarad i sten, i Lark Quarry Conservation Park. Den enda hittills kända lämningen av skenande dinosaurer består av 3 300 fotavtryck skapade för 95 miljoner år sedan. Paleontologer visar, i en animerad video, hur man föreställer sig förloppet: En hjord av cirka 300 större och mindre växtätande dinosaurer befinner sig vid kanten av en lerig sjö för att dricka. Ut ur skogsbrynet dyker en stor köttätare upp. Med vatten framför sig och köttätare bakom sig grips växtätarna av panik och flyr hals över huvud, efterlämnande tusentals fotavtryck. Denna attraktion ligger 110 km sydväst om Winton. ★

HUR HAR DET GÅTT MED RÖKNINGEN I AUSTRALIEN?

Text: Erwin Apitzsch

Regeringens mål var att minska antalet vuxna som dagligen röker till 10 procent 2018. Därför höjdes tobaksskatten med 25 procent 2010 och steg ytterligare med 12,5 procent de fyra följande åren. Det innebär att priset för ett paket cigaretter hamnade på 40 AUD (120 svenska kronor). I dagens läge är det oftast människor som befinner sig i de lägre socioekonomiska kategorierna som börjar röka. Om det är de fattiga som nu är mest benägna att röka, är det svårt att se hur de någonsin kommer att ha råd med att betala så mycket för ett paket cigaretter. Delstatsregeringen i Tasmanien har gått ännu längre och har till och med diskuterat ett lagförslag som skulle förbjuda rökning för dem som är födda 2000 och senare.

Några hållpunkter

- 1 januari 2006: Tasmanien blir först i det australiska statsförbundet att införa rökförbud även på pubar och klubbar.
- 1 augusti 2006: Australien inför rökförbud på krogarna.
- 1 december 2006: I Australien införs rökförbud på serveringar med utskänkningstillstånd i Canberra.
- 1 juli 2007: I Australien införs rökförbud på serveringar med utskänkningstillstånd i Victoria och New South Wales.
- 1 november 2007: Australien inför rökförbud på serveringar med utskänkningstillstånd i South Australia.

Tobaksskatten höjdes med drygt 30 miljarder kronor och är inte öronmärkt för användning i hälsovården och liknande, men de federala anslagen till cancerforskning och vård av cancersjuka kommer att öka. Den ideella, federala organisationen Cancer Council beräknar att skattehöjningarna räddar minst 100 000 människor från en för tidig död, tack vare att prishöjningarna får minst 210 000 personer att sluta röka. Till det kan läggas att de höga priserna kommer att avhålla åtminstone 40 000 ungdomar mellan 12 och 17 år från att börja röka. Det betyder på sikt ännu fler räddade liv.

– Skattehöjningarna är en fortsättning på den tobakspolitik som genom beslutet om neutrala cigarettpaket gjort Australien världsledande på det tobaksförebyggande området, säger professor Ian Olver, direktör på Cancer Council på organisationens hemsida. Han säger också att höjda tobaksskatter har störst effekt bland låginkomsttagare, som bär den största bördan av tobaksrelaterade sjukdomar.

Den dagliga tobaksrökningen i Australien har minskat sedan 1991,

då rökarna utgjorde 24,3 procent. På motsvarande sätt rökte 23,8 procent av de vuxna 1995 dagligen. Denna siffra minskade också 2001, då 22,4 procent av befolkningen var rökare. Denna trend med minskning av daglig rökning har fortsatt under de senaste två decennierna, med 16,1 procent av de vuxna som rökte 2011-12 och slutligen 14,5 procent som rökte dagligen 2014-15, vilket utgör 2,6 miljoner vuxna i Australien. Senast konstaterades emellertid att den rökande befolkningen i Australien 2016 var 12,2 procent, och därmed har andelen rökare i Australien nästan halverats sedan 1991.

Rökare känner sig marginaliserade eftersom de inte kan vara medborgare i offentliga utrymmen längre. Om man vill röka på offentliga platser är man hänvisad till områden som ingen vill hänga i. Simone Dennis, docent vid Australian National University, säger att en skamkultur kring rökning har börjat dyka upp och att det i sig har blivit ett rökavkräckande medel. Det är redan fem år sedan Australien blev det första landet i världen som införde obligatoriska regler för cigarettförpackningar. En vanlig cigarettförpackning ska på framsidan till 75 procent och på baksidan till 90 procent täckas av en hälsovarning.

Den australiensiska regeringen har lagar och åtgärder för att minska olaglig tobakshandel. I augusti 2018 trädde lagen om ändring av skattelagen (olagliga tobaksbrott) i kraft. Olagliga tobakstillverkare kan räkna med upp till 10 års fängelse och tunga böter om de grips. I juli 2018 inrättades Illicit Tobacco Taskforce (ITTF) för att bekämpa handeln med olaglig tobak.

Statliga och territoriella regeringar är huvudsakligen ansvariga för rökfria lagar i Australien. De rökfria lagarna går ut på att skydda människor från begagnad rök, uppmuntra människor att sluta röka och hjälpa till att avnormalisera rökning i samhället. I alla delstater och territorier är det olagligt att röka på slutna offentliga platser inklusive kollektivtrafik som tåg, flygplan och bussar, kontorsbyggnader, shoppingcenter och varuhus, skolor, biografier och flygplatser. I alla delstater och territorier i Australien är det också olagligt att röka i en bil när en minderårig sitter i den. Som minderårig räknas den som är under 16, 17 eller 18 år - det beror på staten eller territoriet man befinner dig i. ★

Foto: Lars Wallin

BLI MEDLEM / FÖRMÅNER

Bli medlem i Vänskapsföreningen och utöka dina kunskaper om länderna, inte bara som rese mål, utan också om bland annat kultur, historia, sport, vin, studier, arbete och hur det är att leva i Australien och Nya Zeeland. Det är också ett forum för medlemmarna att dela egna reseupplevelser med andra med samma intresse.

Bli medlem

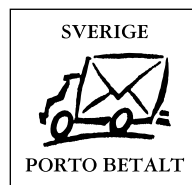
Inbetalning av 200 SEK till PlusGiro konto 54 81 31-2. Var vänlig ange namn, ev. medlemsnummer och e-postadress. Vi arbetar konstant med att skaffa flera och bättre fördelar för dig som medlem. Utöver medlemstidningen Down Under, hemsidan och deltagande i olika arrangemang runt om i landet.

**MEDLEMSKORT
2020**

NAMN:

B

Vill du skriva en artikel för **DOWN UNDER?**

Har du rest, studerat, arbetat eller
upplevt något intressant med koppling
till Australien och Nya Zeeland?

Kontakta oss via www.australien-nyazeeland.se

